

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นักศึกษาคณะพยาบาลศาสตร์แมคคอร์มิค มหาวิทยาลัยพายัพ เป็นบุคคลที่ก้าวเข้ามารับการศึกษาด้านการดูแลสุขภาพและอนามัย และกำลังจะก้าวเข้าสู่วิชาชีพการพยาบาล มีหน้าที่ในการดูแลสุขภาพอนามัยแก่ประชาชน และผู้มารับบริการโดยทั่วไป ในขณะที่เดียวกันนักศึกษายังเป็นวัยที่กำลังเจริญเติบโตและพัฒนาเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ สภาพร่างกายและจิตใจอยู่ในระหว่างการเปลี่ยนแปลง มีอารมณ์อ่อนไหวง่าย ต้องการความรัก ความเข้าใจ และต้องการที่ปรึกษาเพื่อความมั่นคงในจิตใจ นอกจากนี้จะเผชิญปัญหาด้านร่างกายและพฤติกรรมแล้ว นักศึกษายังต้องเผชิญต่อความคาดหวังของผู้ปกครองและสังคม ในบทบาทของการเรียนในสถาบันอุดมศึกษารวมทั้งความคาดหวังของอาจารย์ที่มีต่อความสามารถของนักศึกษา ความรู้ลึกเกี่ยวกับวิชาชีพพยาบาล ที่ต้องมีความรับผิดชอบต่อชีวิตมนุษย์ การดำเนินชีวิตของนักศึกษาพยาบาล ยังต้องมีการเรียนภาคปฏิบัติที่ต้องฝึกกับสถานการณ์จริง โดยการให้การพยาบาลแก่ผู้ป่วย หรือผู้มารับบริการทั้งในโรงพยาบาลและชุมชน ซึ่งสภาพแวดล้อมเหล่านี้ล้วนมีผลให้นักศึกษาเกิดผลกระทบ ทั้งสุขภาพร่างกายและจิตใจ ประกอบกับภาวะเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ผู้ปกครอง บิดามารดาหรือผู้ที่สนับสนุนค่าใช้จ่ายในการศึกษาถูกออกจางาน ส่งผลกระทบต่อรายได้ของครอบครัวลดลงในขณะที่ต้องรับภาระที่มากขึ้น มีผลให้เกิดสภาพความตึงเครียดขึ้นในครอบครัว ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของนักศึกษา อาจเกิดความรู้สึกกังวลต่อการยอมรับของเพื่อนและสังคม ทำให้เห็นคุณค่าในตนเองลดลง และจากสาเหตุสภาพการขาดแคลนพยาบาลวิชาชีพ ทำให้สถาบันการศึกษาพยาบาลต้องเพิ่มการรับผู้เรียนเข้ามา เมื่อมีผู้เรียนมากขึ้นบริการที่มีการจัดสรรให้ในสถาบันอาจมีไม่เพียงพอ เช่นต้องเพิ่มจำนวนเตียงในหอพักจากเดิม หอละสองคน ก็ต้องเพิ่มเป็นสามคนทำให้เกิดความแออัด มีปัญหาในการดำเนินชีวิตประจำวันเป็นอย่างมาก รวมถึงอัตราส่วนของอาจารย์กับนักศึกษาตลอดจนถึงสนับสนุนทุกประเภทที่ยังไม่เพียงพอแก่การจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพได้อย่างมั่นใจ นอกจากนี้สิ่งสำคัญคือความเต็มใจและความตั้งใจจะเข้าสู่วิชาชีพการพยาบาลของนักศึกษามีน้อย ทำให้มีผลต่อวิชาชีพการพยาบาล (พวงรัตน์ บุญญานุกรณ์, 2540)

จากสภาพนักศึกษาในปัจจุบันพบว่า นักศึกษาแต่ละชั้นปีจะมีสภาพแวดล้อมทั้งด้านการเรียน การสอนและการปรับตัวตามวัยที่แตกต่างกัน โดย

นักศึกษาชั้นปีที่ 1 เป็นนักศึกษาที่เพิ่งก้าวเข้ามาศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา มีความรู้สึกตื่นเต้นต่อสภาพแวดล้อม พร้อมทั้งจะปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมของสถาบันทุกอย่าง นักศึกษาบางคนที่มีภูมิลำเนาอยู่ต่างจังหวัดจะแจ้งความจำนงขออนุญาตเข้ามาพักในหอพักของคณะพยาบาลที่มีจำนวนจำกัด นักศึกษาจะได้พักอยู่รวมกัน ห้องละ 6 – 14 คน ด้านการเรียนการสอน จะเรียนวิชาพื้นฐานทั่วไป เวลาเรียนจะอยู่ในช่วงเวลากลางวัน คือ 08.00 น. – 16.00 น. มีวันหยุดตามปฏิทินและวันนักขัตฤกษ์ ทำให้ความสนใจในกลุ่มเพื่อนยังมีน้อย

นักศึกษาชั้นปีที่ 2 นักศึกษาทุกคนต้องอยู่หอพัก ของคณะพยาบาลศาสตร์แมคคอร์มิค โดยจัดให้อยู่ห้องละสามคน การเรียนการสอนแตกต่างไปจากเดิม ในด้านของเนื้อหาและวิชาเรียน โดยจะเริ่มเรียนวิชาชีพการพยาบาลพื้นฐาน นักศึกษาจะได้ฝึกปฏิบัติบนหอผู้ป่วยหลังจากเรียนภาคทฤษฎี ซึ่งจะมีอาจารย์นิเทศอยู่ประจำหอผู้ป่วยให้การดูแลอย่างใกล้ชิด ในอัตราอาจารย์นิเทศหนึ่งท่านต่อนักศึกษาพยาบาลสิบสองคน นักศึกษาจะมีความรู้สึกว่าตนเองเป็นผู้ใหญ่ขึ้น มีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น และเริ่มมีการเกาะกลุ่มเพื่อนมากขึ้น

นักศึกษาชั้นปีที่ 3 ลักษณะการเรียนการสอนจะเน้นหนักในวิชาชีพการพยาบาลมากขึ้น การฝึกปฏิบัติงานจะหนักมากขึ้น อาจารย์จะมอบหมายงานให้ปฏิบัติเพิ่มขึ้น เพื่อให้ นักศึกษามีความรู้และทักษะในด้านวิชาชีพตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ทั้งในโรงพยาบาลทั่วไปและโรงพยาบาลเฉพาะทางเช่น โรงพยาบาลจิตเวช โรงเรียนเด็กหูหนวก และศูนย์เด็กพิเศษที่มีความผิดปกติทางพัฒนาการ เป็นต้น ในด้านสังคม นักศึกษาจะชอบอยู่กับเพื่อนมากขึ้น และนักศึกษาอาจมีเพื่อนต่างเพศที่สนิทสนมพอจะเป็นคู่รักต่อไปได้

นักศึกษาชั้นปีที่ 4 ได้ออกฝึกปฏิบัติในชุมชนเป็นส่วนใหญ่ เนื้อหาวิชาที่เรียนจะเน้นการทำงานกลุ่มมาก ความสนใจของนักศึกษาส่วนใหญ่อยู่ที่เรื่องงาน เรื่องการศึกษาต่อและความก้าวหน้า มหาวิทยาลัยจะจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้ เพื่อเตรียมนักศึกษาเข้าสู่ชุมชนภายหลังสำเร็จจากสถาบันไปแล้ว นักศึกษาจะได้ฝึกการเป็นผู้นำในบทบาทต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นในส่วนของ การฝึกปฏิบัติบนหอผู้ป่วยหรือกิจกรรมทางสังคมต่างๆ

จะเห็นได้ว่าความแตกต่างของสภาพแวดล้อมของแต่ละชั้นปี มีผลต่อคุณภาพชีวิตของนักศึกษา คณะพยาบาลศาสตร์แมคคอร์มิค มหาวิทยาลัยพายัพเป็นอย่างมาก อีกประการหนึ่งสถาบัน การศึกษาพยาบาลเอกชนมีการเพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อยๆ ก่อให้เกิดการแข่งขันในเชิงธุรกิจทางการศึกษาพยาบาลและบัณฑิตที่มีคุณภาพ เพื่อให้มีมาตรฐานการศึกษา และมีการประกันคุณภาพทางการศึกษาที่ดี โดยสอดคล้องกับความต้องการของสถานพยาบาลที่จะรับพยาบาลที่มีคุณภาพ ทั้ง

การปฏิบัติงานและมีคุณภาพชีวิตที่ดีเข้าทำงานในหน่วยงานของตน เพราะการดูแล การให้คำแนะนำด้านสุขภาพที่ดีแก่ประชาชนผู้รับบริการนั้น คุณภาพชีวิตของผู้ให้บริการต้องดีด้วย ซึ่งสภาพการณ์ที่กล่าวมาส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของนักศึกษา จึงเห็นได้ว่าคุณภาพชีวิตของนักศึกษาเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง

คุณภาพชีวิตเป็นความรู้สึกร่วมกันของมนุษย์ที่มีความพึงพอใจในการดำเนินชีวิตที่มีคุณค่าในแนวทางที่ตนเองปรารถนา เป็นเรื่องสำคัญในการดำรงชีวิตของบุคคลอย่างมีคุณภาพ คุณภาพชีวิตจึงเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนา และต้องการแสวงหาวิถีทางที่จะทำให้ตนเองได้มาซึ่งคุณภาพชีวิตที่ดี สวัสดิ์ สุวรรณอักษร (2531) กล่าวว่า บุคคลที่มีชีวิตที่มีคุณภาพ คือบุคคลมีคุณสมบัติที่ดีหลายประการเช่น รู้จักตนเองและผู้อื่น หรือสิ่งแวดล้อม มีความสำนึกในหน้าที่รับผิดชอบของตน มีพละทานมีสมบุรณ์ ยึดมั่นในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และเสียสละเพื่อส่วนรวม ส่วนชาน (Zhan, 1992) ได้ให้ความหมายของคุณภาพชีวิตว่าเป็นระดับความพึงพอใจในชีวิตที่เกิดขึ้นในแต่ละบุคคล อันเป็นผลมาจากพื้นฐานการดำรงชีวิตจากปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ปัจจัยด้านประชากร ปัจจัยด้านสังคมเศรษฐกิจ และปัจจัยด้านสุขภาพที่มีผลทำให้บุคคลเกิดกระบวนการรับรู้ถึงคุณภาพชีวิตว่าสามารถประเมินได้ทั้งด้านวัตถุนิสัยและจิตวิสัย ประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความพึงพอใจในชีวิต ด้านอัตมโนทัศน์ ด้านสุขภาพและการทำงานของร่างกาย และด้านสังคมเศรษฐกิจ ผู้ศึกษาได้เลือกใช้แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตทั้ง 4 ด้าน ของชาน ซึ่งได้ใช้กันอย่างแพร่หลายทั้งในกลุ่มผู้เจ็บป่วยและบุคคลทั่วไป เนื่องจากสามารถประเมินคุณภาพชีวิตได้อย่างครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน คือ

1. ด้านความพึงพอใจในชีวิต ประเมินการจากการรับรู้ของนักศึกษา เกี่ยวกับความพึงพอใจต่อสภาพความเป็นอยู่โดยทั่วไปของนักศึกษา
2. ด้านอัตมโนทัศน์ ประเมินการจากการรับรู้ของนักศึกษา เกี่ยวกับลักษณะรูปร่างหน้าตา บุคลิกภาพ ความหวัง การมีคุณค่าในตนเองและการยอมรับ
3. ด้านสุขภาพและการทำงานของร่างกาย ประเมินการจากการรับรู้ของนักศึกษา เกี่ยวกับภาวะสุขภาพ การดูแลตนเองในเรื่องสุขภาพพละทานมี และการออกกำลังกาย
4. ด้านสังคมและเศรษฐกิจ ประเมินการจากการรับรู้ของนักศึกษา เกี่ยวกับสัมพันธภาพกับครอบครัว กลุ่มคนในสังคม การร่วมกิจกรรมทั้งในสถาบันและสังคม การได้รับความช่วยเหลือในด้านการศึกษา และสภาพของที่อยู่อาศัย

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้ศึกษาในฐานะที่เป็นอาจารย์ฝ่ายปกครองและกิจการนักศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของนักศึกษา คณะพยาบาลศาสตร์แมคคอร์มิค มหาวิทยาลัยพายัพ และเปรียบเทียบระดับคุณภาพชีวิตของนักศึกษาพยาบาล จำแนกตามชั้นปี

เพื่อให้ได้ข้อมูลไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงทั้งในด้านบริหาร วิชาการ และกิจกรรมนักศึกษาของมหาวิทยาลัย ให้สอดคล้องกับความต้องการของนักศึกษาซึ่งจะส่งผลให้นักศึกษาพยาบาลมีคุณภาพชีวิตที่ดีระหว่างศึกษาและสำเร็จเป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพ อันจะยังประโยชน์ให้แก่สังคมและประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของนักศึกษาคณะพยาบาลศาสตร์แมคคอร์มิค มหาวิทยาลัยพายัพ ทั้งโดยรวมและรายด้าน
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับคุณภาพชีวิตของนักศึกษาคณะพยาบาลศาสตร์แมคคอร์มิค มหาวิทยาลัยพายัพ จำแนกตามชั้นปี

คำถามในการศึกษา

1. คุณภาพชีวิตของนักศึกษาคณะพยาบาลศาสตร์แมคคอร์มิค มหาวิทยาลัยพายัพ โดยรวมและ รายด้านคือด้านความพึงพอใจในชีวิต ด้านอัตมโนทัศน์ ด้านสุขภาพและการทำงานของร่างกาย ด้านสังคมเศรษฐกิจ อยู่ในระดับใด
2. คุณภาพชีวิตของนักศึกษาคณะพยาบาลศาสตร์แมคคอร์มิค มหาวิทยาลัยพายัพ แต่ละชั้นปีแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษารั้งนี้ เป็นการศึกษาคุณภาพชีวิตของนักศึกษาคณะพยาบาลศาสตร์แมคคอร์มิค มหาวิทยาลัยพายัพ ชั้นปีที่ 1-4 ภาคการศึกษา 1 ปีการศึกษา 2542 ที่พักอยู่ในหอพักของคณะพยาบาลศาสตร์แมคคอร์มิค

คำจำกัดความที่ใช้ในการศึกษา

คุณภาพชีวิตของนักศึกษาพยาบาล หมายถึง ความรู้สึกพอใจของนักศึกษาพยาบาลที่มีต่อความเป็นอยู่หรือการดำเนินชีวิตของตนเองในระหว่างศึกษาอยู่ในคณะพยาบาลศาสตร์แมคคอร์มิค มหาวิทยาลัยพายัพ โดยผ่านการรับรู้ และประเมินด้วยตนเอง ซึ่งสามารถวัดได้ด้วยแบบวัดคุณภาพชีวิตที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นโดยประยุกต์จากแนวคิดของ ซาน (Zhan, 1992) ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ด้าน ดังนี้

1. ด้านความพึงพอใจในชีวิต หมายถึง ความพึงพอใจของนักศึกษา เกี่ยวกับสภาพโดยทั่วไป สภาพแวดล้อม ที่พักอาศัย และการศึกษาในสถาบัน
2. ด้านอัตมโนทัศน์ หมายถึง ความพึงพอใจของนักศึกษา เกี่ยวกับตนเอง บุคลิกภาพ คุณค่าในตนเอง ความเชื่อและการยึดมั่นในศาสนา
3. ด้านสุขภาพและการทำงานของร่างกาย หมายถึง ความพึงพอใจของนักศึกษาเกี่ยวกับสุขภาพ การดูแลภาวะสุขภาพของตนเอง และการออกกำลังกาย
4. ด้านสังคมและเศรษฐกิจ หมายถึง ความพึงพอใจของนักศึกษาเกี่ยวกับสัมพันธภาพภายในครอบครัว เพื่อนและอาจารย์ กิจกรรมทางสังคม และรายรับที่ได้ในขณะที่ศึกษา